

ХРИСТО ХРИСТОВ

ДАНЪДЖОВИЯТ КАМБЕР

chitanka.info

Топла беше още земята. Топла и бързо изяде без време падналия сняг. Този сняг рано дойде и си отиде, ама голяма беда стори на гората. Много дървета затри. Сякаш хала презмина леса. Навред разхвърляни лежаха големите борове, довчера забити в небето редом с младите, отрано отхвъркнали към слънцето брезички. Стотици ручейчета пъргаво сновяха да се слеят с наедрялата река. А тя, буйна и пенлива, бърза ли бърза да слезе в равнината.

Заекът погледна, сякаш се позачуди за миг какво е това срещу него, потръпна и пъргаво потъна в гъсталака. Приседнал на скалата, Камбер го проследи с поглед, подсвирна и за миг под рунтавите вежди дори пробяга лека усмивка. Но не му бе до смях. С половин товар дърва към Тахталъ слизаше надолу. Хубава жена и седем дечица го чакаха в къщи, но си нямаше ни муле, ни магаре. А тя, Шерин, му бе и най-големият късмет. Не я търси. Такава му се случи. Кат' го задомиха, хич хабер му не стана. Цял ден беше по горска работа тичал и като се върна — булка го чакаше вкъщи.

Такъв си беше баща му Сенко. Науми ли си нещо, пък сторва го. Сякаш вчера беше, когато бе харесал Шерин на събора.

Тогава Камбер, пак в борбите се беше замесил и не в жена — в коча му бяха очите. Старият, обаче, гледаше наред и най-личната мома хареса. Лична, ама бедна. От една черга бяха и евтино я взе баща му. Двеста лева колко са за такваз мома, но на стария всичките пари му бяха.

Дадоха му малко овчици, до 200 ара земя и един уврат^[1] от общата гора. Така живота си с Шерин започна. На двете ръце и голямата си сила всеки ден разчиташе в живота. А силата му знаеха навред. Кога дабан^[2] на плевня или къща да тури някой иска, ще дойдат трима-четирима, до обяд ще се навеждат, бърхат, мъчат... а извикат ли го — понавежда се, прихваща и трак — айде на местото.

Добър беше и никому за нищо хатъра не прекърши. С малкото животни трудно седемте дечиня, дето му роди Шерин, можеше да храни. Но с тая негова голяма сила, бързо с аратлика си Осман занаят прихвана. На ръка греди започнаха да вадят. Трудна работа е тая. Трудна, ала като и хванаха чалъма до трийсе броя вадеха в деня. Бързо се разчуха и де-що къща навред се построи все с на Камбер и Осман гредите я градиха.

Но келяви се заредиха последните години и много къщи се затриха, а нови кой ще ти строи. Все по-рядко се случваше на някой къща да отворят.

Ала провървя му тия дни. На Руданко от Шекер махле средният му син булка си доведе. Напролет я взема и баща му, след петровските курбани къща му отпочна. Цяло село, както си му е редът, стори му меджия^[3]. Кой кал ще бърка, кой камъни ще носи, но къде ти къща без греди. И до Камбер и Осман пак допряха.

Лесен беше пазарлъкът, в три дни гредите щяха да извадят, три дни по менче картофи и ведро мляко да ги хранят и по трийсет лева на калпак да вземат. За четирийсет и пет беше пазарлъкът, но единия ден го работиха меджия. Такъв е обичаят и само много фукарлив^[4] човек на нова къща работа в дар поне за ден не сторва. Знаеше си той урока. Ден в меджия не дадеш ли, берекетът бяга от дома ти.

Слънцето плахо се показва, пък освети закафениялата гора, присветна в ручея отсреща и побърза да се скрие с облака под него.

Камбер бавно стана. Притегна въжето с дървата, поизви се да го понамести и чевръсто потегли надолу. Бая път до Тахталъ^[5] трябва да се бърза. За брашно и сол се беше запътил, та да се не връща вкъщи празен от гурбета. Скриновете^[6] на пол' празни си стояха, а тая зима каква ли Бог ще я изпрати? Броените ѝ дни^[7] не бяха лоши, ама знае ли човек какво го пише Оня горе.

Вярваше им той и досега не бяха го подвели. Броеният му на октомври ден — дъждовен стана и ей на, какъв се сняг изсипа.

Много път го чакаше към Тахталъ, но сега спори. Само с дървата и надолу лесно се върви. После — диг^[8], зора наобратно щеше да го чака.

Замислен Камбер хич и не разбра как се подхлъзна в камънака, политна и аха да падне барабар с дървата. Силен като бик и пъргав като котка, политна, та се задържа, но остра болка го прониза в кръста.

Знаеше я тая болка и от Петровден другаруваха с нея. И таз година на събора с Осман в борбите пак участие вземаха.

Остаряха и на младите бяха решили път да сторват, ама тъй го мислиш, а пък — инак става.

Чеиза^[9] на много борби, с Осман в годините вземаха, никой края им не хвана и до един — курбан на махалата ги дариха. Но двамата не

си излязоха насреща. Клетва си имаха за вярност и който да излезе, другият в кръга ножа не забива^[10]. Кадетъ' се не явиха, оттам коч само селото не яде. Славата им на пехливани^[11] се знаеше навред.

Ала чу се таз година за до двама млади турци от Сусу махле. На шест курбана се явили и никой на глава с тях до тоя ден не бе излязъл. На пехливанин в Дормуш махле счупили врата. Единият от двамата белята сторил, но страха навлезе в планината. Идеха ли нейде, забиеха ли ножа в кръга, никой насреща не щеше да излиза.

А Камбер и Осман не влизаха вече в борбите. Спряха си адета и от една година в чужд курбан с Осман лъжица не бяха топили, но на техния зекет^[12] се дава, няма как — присъствие се иска.

В Хамбар махле му знаеха реда. До осем казана всяка година на поляната изкарват и рядко зян да иде нещо. Голям им бе адетът и всякой идваше с мерак. Силна подготовка беше. Пари се събират и всеки хич да не е, поне по десет лева ще даде. С желание в масраф ще влезе. Наизвадят в деня големите пити, разсипят курбана, че като се разпеят, разпият, аху-иху и идва редът на борбите.

Таз' година отде се вземаха двамината нови — кой да ти каже, ама в миг се разчу, че от Сусу пехливаните идат.

Пристъпи единият в кръга, улови се за ножа, заби го в земята, мълчешком се изправи, поогледа се, а очите му кръвни червени, една жена се даже изписка.

Забил поглед напреде, чака само някой в кръга да му влезе.

Замълча планината, дечинята спряха игрите, заднишком запристъпваха жените, наведоха глави мъжете, а проклетникът гледа и селям на никой не сторва. И феса на главата си сложил, да се чудиш на борба ли и'ль на сватба е тръгнал.

Посбутаха се всички, пък на Бранко излена големият син. Висок отрасна и той кат' баща си и много здрав беше в ръцете, ама пред турчина се направо изгуби. Сложи ножа в земята, пък изправи се и право на Сусу погледа срещна. Не видя никой как го агарянина метна и възник на земята момъкът падна. Легна му отгоре, а нему, горкия, очите му излезли, дъхът му пресекнал.

Изправи се, поизтръска се кръвникът и пак зачака друг в борбата да влезе.

Към Камбер и Осман тогаз на всички се впиха очите. Поухили се Осман, в миг смениха поглед с Камбер и пристъпи в кръга. Понаведе

се ножа да остави и докато наведен още беше, онзи отгоре му скочи. Позалитна падна на земята, а турчинът стиснал му главата — дъха му да изкара.

Много борби помнеше Осман, ала този път лошо му турчинът главата държеше. Поизмести се с чалъм от клупа да излезе, ама оня натиснал, душата му сякаш иска да вземе. Таз' борба как щеш' да свърши никой не знае, ала Камбер не можеше сеир да прави, докато му се губи другарят.

Влезе в кръга, а оня мигом остави Осман. А той едва стана горкият, твърде лошо беше захватен.

Свали си Камбер калпака, на оня феса отдавна в тревата лежеше. Пристъпи напред, че кат' го хвана през кръста, дигна го високо, пък го прасна в земята. Въздъхнаха всички, на техен курбан чужд пехливанин борба да не вземе.

Извъртя се хаирсът^[13] и с ногите Камбер през кръста прихвана. А Камбер ябълки беше в пояса турил, на лесно да са, кат' за тях се присети, разпиляха се навред, ама ябълки кой ще ти гледа... Изви се, че го затисна силно с ръката, а оня отдолу бори се, ама очите му гаснат. Тогаз се присегна Камбер две-три малки петровки със свободната ръка да си вземе и отведнъж усети оназ болка — как през кръста по гърба му премина. Ама хич и не гъкна. Събра до три, че захапа едната, а всичките гледат — долу оня душата му тръгва.

— Стига! — другият турчин извика, пък си прихвана другаря, който полужив Камбер беше оставил. Взема му феса и хич ги не чува вече тъдява.

Пък свирнаха гайдите, затропаха лъжиците в курбана, разтичаха се дечинята, запrikaзваха жените, голяма веселба настана.

Излезе лятото, тръгна есента и зима се зададе, а болката стои — не се маха. Да кажеш нещо постоянно, не, не беше, но когато най не чака, тъй ще го извие, че дъха му да изкара.

Поразреди се гората и виждаха се вече къщите на Тахталъ. Не бе още пладне, но път обратно го чака и без да губи време, към хана се запъти. Там най-лесно двата лева на дървата щеше да вземе и бързо с брашното да тръгне нагоре. Прекупвачи много на сгода стояха тъдява, щот' тук дървата не мож' ги продаде, но надолу в Китенлък^[14] ги купуваха много. Още преди от гърба да махне товара и дойдоха дървата да вземат.

Пазарлък на дърва, кой ще ти прави. Цената се знае и товара на кон или муле все четири лева си струва.

Човек да ги носи рядкост си беше и затуй на око два лева му дадоха бърже. Свали той с готовност дървата и без да се бави към кръчмата тръгна.

Дертлив^[15] беше Алексата — кръчмарят — и вечно намръщен. Живота му мина в пестене и с тая спестовност кръчма отвори. Брашно, газчица, сол — при него всичко чияк щом има нужда — купува. „Цяла пара немой я разваля“ — тъй си учеше синовете и така живота си беше прекарал. Болести много му на главата дойдоха, ала макар и кахърен, един ден встрани от кръчмата навън не изкара и сметките сам си въртеше. В краен случай, големият си син ще извика. Да го замести за малко, докато друга работа имаше нейде да свърши.

Влезна Камбер в полупразната кръчма, поздрави и направо към Алексата, при тезгяха отиде.

— Брашно и сол ще искам, Алекса.

— Да ти дам — рече Алексата. — Колко ти трябва?

Камбер на парите от гурбета добра сметка си беше направил и без да му мисли направо заръча.

— Три половяка^[16] брашно и три оки сол ще дадеш.

— Солта е в десет оки подредена — смръщено рече Алекса.

— Малко тежко нагоре ще бъде — издума Камбер и за болката в кръста пак се присети.

— Ти катъра ли мислиш, той Господ, ако катърите слуша — самари изобщо няма да има — рече Алексата и лека усмивка за пръв път в деня по лицето му мина.

— Без катър съм — тихо рече Камбер и додаде:

— Нищо дай брашното и солта — все ще му найда колая.

Знаеше Алексата, Камбера отде е. Оттатък Аин-Кая, чак в Хамбар дере беше домът му. И за айляк човек, пак цял ден в път си отива. Знаеше и за голямата му сила, ама чак пък толку да повярва будала не беше.

— И ти ми хортуваш, че до Хамбар дере, с три половяка брашно и десет оки сол без катър в деня ще излезеш?

— До Аин-Кая зор ще ми бъде, че диг е — поусмихна се Камбер.

— Ама до там, кат'ъ ида, все-едно съм у дома вече пристигнал. Но трябва да бързам, че пладнето вече деня ще захване.

— Та ти дори празен преди мръкнало у вас няма как да си стигнал — рече Алекса.

Смълчаха се хората в кръчмата — явно сеир ще настане. Оставиха юзчетата^[17] и до един в Камбер и Алекса погледи възряха.

— Ще бързам, няма да спирам — пък ще ида — рече Камбера.

— Ти будали ли ни правиш — избухна Алекса. — Ако до Аин-Кая без почивка отидеш — халал ще ти сторя и солта и брашното. Ала спреш ли, парите ще взема и ден в меджия ще искам отгоре.

— Тъй да стане — рече Камбера и неловко пристъпи, че много хора, очите в него бяха забили.

Извика Алексата големия син. Заедно рече, че с Камбера ще тръгне.

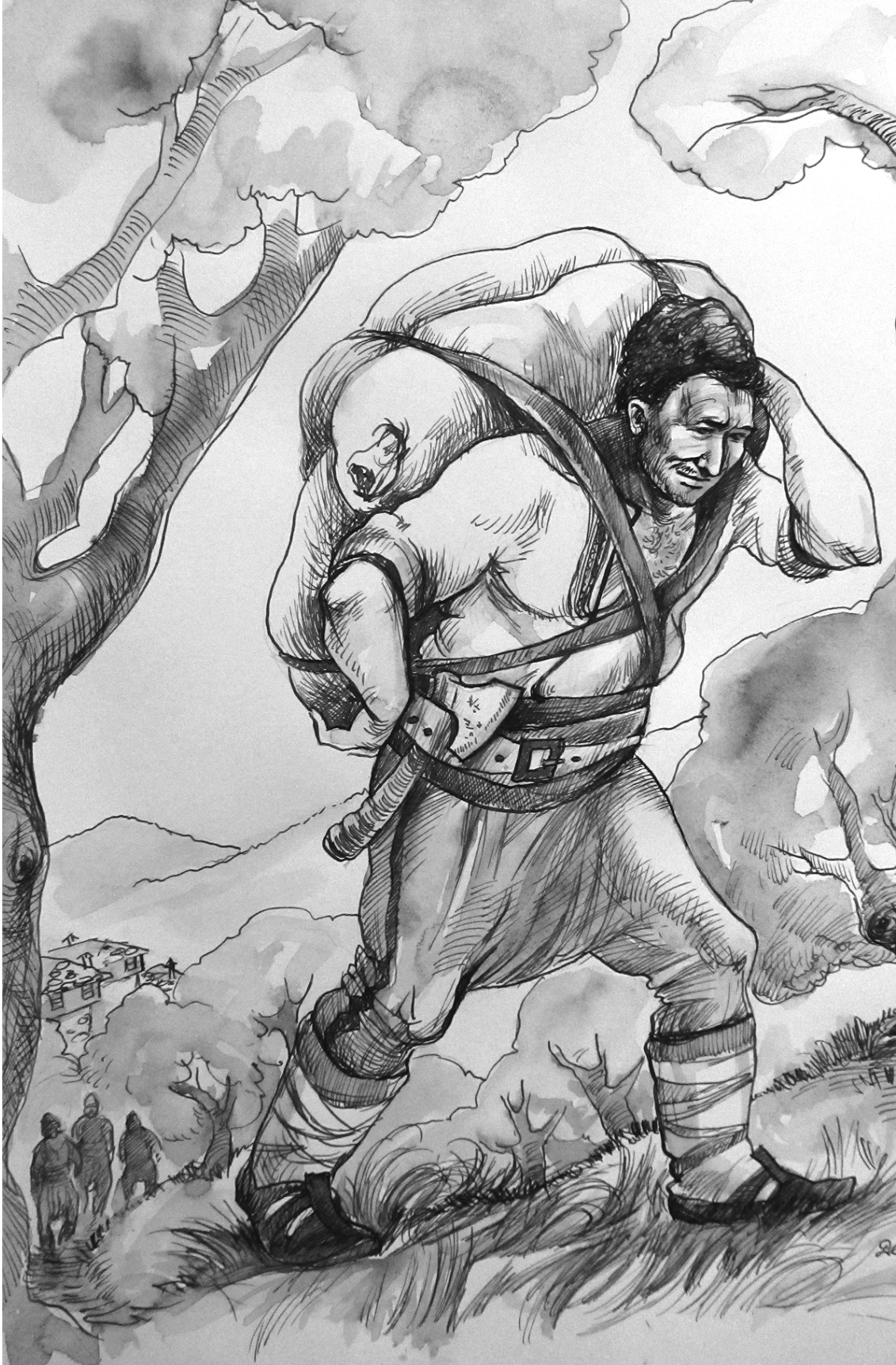
Скочиха двама, сложиха на гърба му брашното, добавиха солта отгоре, овързаха ги хубаво да не мърдат и тръгна цялата кръчма с Алексата право нагоре.

Отпървом равна пътеката беше, но подир се заизкачва, заизвъръща, тук скала, там дънер голям да премине. Вървеше Камбера с едри крачки напреде, вървяха след него сеирджиите от кръчмата, а най-подир Алексата пухтеше.

Слънцето обходи облака, пък засвети ярко, сякаш селям^[18] на гората и хората в нея да прати.

Три сахата^[19] време вече вървяха, а Камбер сякаш тъкмо сега беше тръгнал. Отмерва крачка след крачка и със стъпало сякаш земята опипва, а после стъпва отново и пак, и пак...

Отпърво групата вървеше с разговори и закачки, сторваха облози зад коя бърчинка силата му чудна ще се скине^[20]. После се изопнаха лицата, опънаха се скулите, станаха сериозни. Все по-рядко някой дума изричаше напразно. Вървеше той нагоре, по дирите му зяпачите от кръчмата, а най-отзад Алексата потен, морен, без капка сила останал.

На младини кръчмарят много беше ходил по гората. До на Аин-Кая хана, от там през Беланташ и после до Караджов, а и чак до Равния Камък. Знаеше гората, махалите, преките пътеки, но дори когато напълно си в силата беше, не помнеше да е вървял така — без дъх да си вземе.

Слънцето, сякаш разбрало, че измъчва ги като напича, пак се потули зад облак. И сянка легна над гората. Ветрец повя, раздвижи въздуха и като мехлем разнесе мириса на листа и влажна горска пръст. Групата вървеше, а на Алексата сякаш душата — аха да излети нагоре. Спря се, събра сили — дъх му не беше останал — пък викна:

— Камберееее, спри се бре, чоджум^[21], няма да ти го броиме — спри, душата ми излезе.

Смълча се групата, погледнаха с надежда всички към водача си отпреде, надяха се белким спре, на всеки идваше, макар и празен, бая нагорно по тоя диг без почивка да вървят.

Спря Камбер, поизвърна се назад, премести сламката в устата, която отдолу бе задъвкал, пък с равен глас кротко им рече:

— Половин сахат е още — ей го де е — стигнахме го камъка, току над нас е.

Обърна се и пак с равна крачка продължи нагоре.

Постоя за миг Алексата с другите в покой, пък тръгна по баира пак с наведена глава. Разбрал бе, колко я обърка, но длъжен беше облога да завърши и обещанието си да изпълни.

И толкова наистина с това вървене беше. След половин сахат ни живи, ни умрели стигнаха до камъка, Камбер подпрян на него тъкмо сваляше товара.

Погледна го Алексата, зер къв' беше тоз чияк, дет със седемдесет и две оки натоварен, на всички душата бе изкарал.

— Халал да са ти — рече — и солта, и брашното. Носи ги дома, жена си и дечинята да радваш. Ама първом поседни, поеми си дъх, че доста път ти остава.

Поусмихна се Камбер, здраво стисна на Алексата ръката, поизви снага и докато всички приседнали бършеха потни чела, погледна го в очите, пък му рече:

— И аз за теб, Алекса, имам нещо.

Отвори уста и сякаш току-що станал от трапеза, захвана силно „Снисни са Рожен бърчино...“

Песента, сякаш подета на шега, отпървом неуверено и бавно тръгна над камъка, гората, а после, когато събрали сили и другите отвориха уста — запяха, ясно се разнесе над бърчините и върховете.

Слънцето тихо отново се показва, грейна в мокрите листа отсреща, а ветрецът скришом отнесе песента им далеч, далеч към равнината.

[1] Уврат — Широко разпространена мярка за площ в миналото. Равнява се на 2 декара. В определени части на България се е използвала често и мярката — стряма. ↑

[2] Дабан — Носеща греда в постройка. ↑

[3] Меджия — Безвъзмездна помощ между съселяни при градеж на къща или друг вид работа. ↑

[4] Фукарлив — От фукара — беден човек. ↑

[5] Тахталъ — Името до 1934 г. на днешното село Тополово (до Асеновград) ↑

[6] Скрин — Дървен сандък за съхранение на брашно с вместимост около 250 кг. ↑

[7] Броени дни — През годината от древни времена хората наблюдават времето в определени дни. Те показват какво ще е времето в съотнесените към тях месеци. За различните региони на България тези дни са различни. ↑

[8] Диг — Баир, нанагорнище. ↑

[9] Чеиз — Думата обикновено се използва в смисъл като „зестра“ Тук се думата се използва, като награда. ↑

[10] Забиване на нож в кръга образуван за борбата — обичай, с който се показва, че забилият го иска да се бори. ↑

[11] Пехливанин — Борец ↑

[12] Зекет — Отдаване на дължимо към бедните или към общата цел — начинание. ↑

[13] Хаирсъз — Непрокопсаник, безделник, негодник. Разбойник. ↑

[14] Китенлък — От 1934 г. името на селото е Леново. ↑

[15] Дертлив — Загрижен или болен. В случая се употребява като „болнав“ ↑

[16] Половяк — 20 оки — Една ока е равна на 1280 гр. ↑

[17] Юзче — Малко шишенце с определен грамаж за пиене на алк. напитки ↑

[18] Селям — Поздрав ↑

[19] Сахат — Единица за време равна на час. ↑

[20] Скине — Скъса, прекъса. ↑

[21] Чоджум — Обръщение към по-млад човек, букв. момчето ми. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.